

УДК 811.112.2'42

DOI 10.32999/ksu2663-3426/2019-1-9

ІМПЛІЦИТНІ МОВЛЕННЄВІ АКТИ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ У СУЧАСНОМУ НІМЕЦЬКОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Крупкіна Тетяна В'ячеславівна,
викладач кафедри ділової іноземної мови та перекладу,
аспірант кафедри німецької філології та перекладу
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
krupkina_tv@ukr.net
orcid.org/0000-0003-4342-2580

У статті на матеріалі сучасного німецькомовного діалогічного дискурсу розглядаються імпліцитні мовленнєві акти застереження з метою встановлення особливостей їх вираження із застосуванням методів прагмалінгвістики – мовленнєвоактового аналізу та аналізу імплікатур. Об'єктом аналізу є висловлення, що реалізують МА застереження з імплікатурами у німецькомовному діалогічному дискурсі, які досліджуються на предмет лінгвопрагматичних характеристик. Дослідження проведено на матеріалі німецькомовних художніх текстів та серіалів ХХ–ХІ ст., які демонструють персонажне мовлення, максимально наближене до розмовного. Мовленнєвий акт застереження розглядається як гібридний іллокутивний тип, який характеризується одночасною реалізацією двох іллокуцій – асертивної і директивної. Ці іллокуції пов'язані на рівні пропозиційного змісту: директивний складник становить спонукання адресантом адресата до певної дії в інтересах останнього, а асертивний складник – повідомлення певного стану речей, релевантного для предикованої у спонуканні дії. Пропозиція МА застереження є складною: її частини перебувають у відношенні доповнення, крім того, часто вони мають спільні аргументи. Мовець має дві перлокутивні цілі, одна з яких (змусити адресата повірити, що пропозиція є істинною) підпорядкована іншій (змусити його вжити заходів). Дві іллокуції – асертивна (повідомлення) та директивна (порада) – можуть бути виражені як експліцитно, так і імпліцитно. У експліцитному мовленнєвому акті застереження обидва складники виражено експліцитно – реченнями розповідної і спонукальної структури, відповідно. Під імпліцитним мовленнєвим актом застереження розуміється такий мовленнєвий акт, один із складників якого або обидва складники – асертивний та директивний – виражені імпліцитно. Імпліцитне вираження означає інтендування імплікатури – імпліцитного смислу, який мовець навмисно вкладає у висловлення (інтендує), а адресат виводить на ґрунті буквального значення мовних одиниць і дискурсивного контексту. Імпліцитний МА застереження має три типи вираження: 1) асертивний складник виражено експліцитно, директивний складник – імпліцитно, 2) директивний складник виражено експліцитно, асертивний складник – імпліцитно, 3) імпліцитно виражено обидва складники. Третій тип має два різновиди залежно від того, яким структурним типом речення він виражений – розповідним чи питальним.

Ключові слова: асертив, директив, застереження, імплікатура, імпліцитний мовленнєвий акт, повідомлення, порада.

IMPLICIT WARNING SPEECH ACTS IN THE MODERN GERMAN DIALOGICAL DISCOURSE

Krupkina Tetiana Viacheslavivna,
Teacher at the Department of Business Language and Translation,
Scientific Researcher at the Department of German Philology and Translation
V. N. Karazin National University
krupkina_tv@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4342-2580>

In the article on the material of contemporary German dialogical discourse implicit speech acts of warning are considered in order to establish the peculiarities of their expression with the use of pragmatic linguistics methods – speech act analysis and analysis of implicatures. The object of the study are utterances that produce the speech act of warnings with implicatures in the German dialogical discourse, which are investigated for the subject of linguistic and pragmatic characteristics. The research is based on the material of German fictional texts and serials of the 20th–19th centuries, showing a character's speech close to the spoken language. The warning speech act is considered as a hybrid illocutionary type, which is characterized by the simultaneous implementation of two illocutions – assertive and directive ones. These illocutions are related at the level of the propositional content: the directive component is the inducement of the sender to the addressee to an action in the interests of the latter, and the assertive component – the message of a certain state of affairs relevant for the imputed action. The warning speech act proposition is complicated: its parts are in relation of addition, moreover, they often have common arguments. The speaker has two perlocutionary goals, one of which (to make the addressee believe that the proposition is true) subordinate to another (to force him to take measures). Two

illocutions – assertive (message) and directive (advice) – can be expressed both explicitly and/or implicitly. In an explicit speech act, the two parts of the warning are expressed in an explicit way – by utterances of the narrative and inductive clauses, respectively. The implicit speech act is understood as a speech act, one of whose components, or both, assertive and directive is/are expressed in an implicit way. An implicit expression means the intending of an implicature – an implicit meaning that the speaker intends, and the recipient deduces based on the literal meaning of the linguistic units and the discursive context. An implicit warning speech act has three types of expression: 1) the assertive component is expressed explicitly, the directive component is implicit, 2) the directive component is expressed explicitly, the assertive component is implicit, 3) implicitly expressed are both components. The third type has two varieties, depending on the structural type of sentence it is expressed – narrative or questionable.

Key words: advice, assertive, directive, implicature, implicit speech act, message, warning.

1. Вступ

Мовознавчі дослідження імпліцитних смислів пов'язані з прагмалінгвістикою, яка знаменувала перехід від структурних особливостей мови до особливостей реалізації мови у мовленні, яке є наскрізь пронизаним небуквальністю (Безугла, 2007: 33). М.В. Нікітін підкреслює, що імпліцитні смисли «становлять важливий і неодмінний, інформаційно надзвичайно ємний компонент вербальної комунікації, що доповнює й модифікує експліцитні значення мовлення та вписує їх у сукупну змістову структуру комунікації» (Никитин 1996: 646). Тому проблема імпліцитності неодноразово ставала предметом дослідження вчених на матеріалі різних мов (Безугла, 2007; Бондарко, 2006; Ваврінчик, 2014; Оганезова, 2011; Солощук, Устименко, 2015; Федосеева, 2005; Carston, 2009; Cooren, Sanders 2002; Grice, 1975 та інші).

Експліцитне вираження смислу асоціюється з тотожністю сигніфікату і денотату та є закріпленим у мовних конвенціях буквальним значенням мовних символів (Безугла 2016: 8). Імпліцитно вираженими є ті смисли, що потребують від адресата низки кроків у виявленні прихованого / непрямого / глибинного смислу. Виведення імпліцитного смислу є суттєво складнішим, ніж виведення експліцитного, та є неможливим без залучення широкого контексту. Імпліцитна інформація – це невідповідність сказаного (написаного) та почутого (прочитаного), тому діяльність реципієнта і включає не лише декодування знаків, а й численні висновки, які він робить на основі підтексту і власних фонових знань (Матюшенко, 2007). Це широкий підхід до проблеми імпліцитності. Проте прагмалінгвістику цікавлять імпліцитні смисли, які навмисно передаються мовцем адресатові. За спостереженням британської дослідниці Р. Карстон, “the ‘explicit’ one is a pragmatically inferred development of the linguistically encoded content while the implicit one(s) are wholly pragmatically inferred” (Carston, 2009: 38). Інакше кажучи, бінарність експліцитності та імпліцитності

є відображенням опозиції «сказане :: імпліковане», а до певної міри навіть прирівнюється до опозиції «семантика :: прагматика». Отже, залучення лінгвопрагматичного підходу до вивчення імпліцитності є актуальним завданням сучасного мовознавства.

У прагмалінгвістиці імпліцитність стосується смислів, висловлень і мовленнєвих актів. Зокрема, актуальним є дослідження імпліцитних мовленнєвих актів (далі – МА) застереження.

Дослідник імпліцитних МА постає перед питанням про їхнє вираження в дискурсі. Ф.С. Бацевич вважає, що якщо певний зміст (смысл) у тексті нічим не виражений, то він у цьому разі просто відсутній. Тому імпліцитний зміст (смысл) – це зміст виражений, але виражений особливим чином (Бацевич 2004: 157). За Л.Р. Безуглою, те, що не виражено словами, є вираженим за допомогою слів, тобто імпліцитні смисли мають певні особливості вербалізації у дискурсі, зокрема, німецькомовному (Безугла 2009: 58).

Мета статті – встановити особливості вираження у німецькомовному діалогічному дискурсі імпліцитних МА застереження із застосуванням методів прагмалінгвістики – мовленнєвоактового аналізу та аналізу імплікатур.

Об'єктом аналізу є висловлення, що реалізують МА застереження з імплікатурами у німецькомовному діалогічному дискурсі, які досліджуються на предмет лінгвопрагматичних характеристик.

Дослідження проведено на матеріалі німецькомовних художніх текстів та серіалів ХХ–ХІ ст., які демонструють персонажне мовлення, максимально наближене до розмовного.

2. Гібридна природа мовленнєвого акту застереження

З огляду на пілотне дослідження (Безугла, Крупкіна, 2012), МА застереження доцільно розглядати як комбінацію двох компонентів – асертиву та директиву.

Проте застереження розглядають і як складний МА – поєднання повідомлення

та поради (Безугла, 2008: 157), який являє собою «послідовність дій, які разом утворюють певну спільну дію» (Дейк, 1978: 288). На користь гібридної природи застереження порівняно зі складним МА свідчать декілька аргументів.

По-перше, за свідченням Р. Конрада, який увів у науковий вжиток термін «гібридний МА», усім гібридним мовленнєвим актам властива наявність тільки однієї пропозиції за наявності двох іллокуцій (Конрад, 1985: 377–378). Пропозиція МА застереження є складною: її частини перебувають у відношенні доповнення, крім того, часто вони мають спільні аргументи (про складні пропозиції див. (Дейк, 1978: 292)).

По-друге, гібридна сутність МА застереження підтверджується тим, що дві іллокуції – повідомлення та поради – поєднуються в ньому за визначенням. Натомість у складних МА іллокуції поєднані одним із типів дискурсивних відношень – координації, субординації або специфічного сприяння (Карабан, 1989: 13). Якщо частини складного МА можуть існувати одна без одної, то частини гібридного МА існують тільки разом.

Складний МА демонструє дві іллокутивні цілі мовця і дві перлокутивні цілі. Натомість мовець, який реалізує гібридний МА застереження, має одну іллокутивну ціль – застерегти адресата, яка є складною за природою. Наприклад, перший дискурсивний фрагмент ілюструє експліцитний МА застереження, виражений двома висловленнями: мовець спонукає адресата до дії, яка, на його думку, дозволить адресату уникнути потенційного негативного стану справ, про який він інформує адресата. Хлопець Еміль подорожував потягом до тітки у Берлін, заснув у дорозі, і в нього викрали гроші, які він мав передати тітці. Еміль підозрює одного чоловіка з купе. У Берліні хлопець розпочинає переслідування того чоловіка. Йому допомагають берлінські хлопці, з якими він потоваришував. Хлопці прослідкували за підозрюваним та встановили його місцезнаходження. Це кафе «Josty». Один хлопець пропонує піти до кафе та розвідати стан справ. Інший хлопець з прізвиськом Професор його застерігає, щоб він все робив дуже обережно, тому що інакше це може зашкодити подальшому переслідуванню. Сполучник *denn* вводить стан справ, який є причиною дії, предикованої у директиві:

1) *“Mensch, gib den Kram her,“ meinte Gustav. „Den bring ich gleich rüber ins Café*

Josty, geb ihn an Büffet ab und beschnuppre bei der Gelegenheit mal den Herrn Dieb.“

„Aber mache es geschickt“, riet der Professor. „Denn das würde die Verfolgung erschweren.“ (E. Kästner, “Emil und die Detektive“ S. 85–86)

По-третє, про гібридність МА застереження свідчить і його перлокутивний смисл: мовець має дві перлокутивні цілі, одна з яких (змусити адресата повірити, що пропозиція є істинною) підпорядкована іншій (змусити його вжити заходів).

Четвертий аргумент стосується можливості імпліцитного вираження одного з компонентів МА застереження – асертивного чи директивного. Ці дві частини реалізуються одночасно, але в експліцитному чи в імпліцитному вигляді. Якщо одна з іллокуцій виражена імпліцитно, обидві іллокуції реалізуються одночасно. Натомість у складному МА одночасна реалізація іллокуцій є неможливою.

3. Засоби вираження імпліцитного мовленнєвого акту застереження

Кожний реалізований МА застереження обов'язково демонструє обидві іллокуції – асертивну (повідомлення) та директивну (поради), які можуть бути виражені не тільки експліцитно, але й імпліцитно.

Імпліцитний МА застереження демонструє три типи: 1) з імпліцитно вираженим директивним складником, 2) з імпліцитно вираженим асертивним складником та 3) з імпліцитно вираженими обома складниками. Імпліцитне вираження означає інтендування імплікатури – імпліцитного смислу, який мовець навмисно вкладає у висловлення (інтендує), а адресат виводить на ґрунті буквального значення мовних одиниць і дискурсивного контексту (Grice, 1975).

Перший тип імпліцитного МА застереження, коли імпліцитно виражено директивний складник, ілюструє дискурсивний фрагмент 2. Закохані німкеня Дорис та турок Метін вирішили жити разом. У обох по двоє дітей від попередніх шлюбів. Діти, м'яко кажучи, не в захваті від рішення батьків. В будинку дуже напружені стосунки між дітьми та «новими» батьками. З огляду на звичаї в родині турецькі діти не можуть звикнути, що не жінка займається хазяйством та не вона хазяйнує на кухні. Одного ранку, коли вже час снідати, діти побачили, що Дорис з усіма прощається та виходить на роботу, тоді як Метін щось готує на кухні. Мовець (Чем) сповіщає жінку, що батько може розірвати з нею стосунки, передаючи

в імплікатурі пораду взяти приготування їжі на себе (імплікатура експлікується після логіко-семантичного знаку +>):

2) Cem: *Wo bin ich hier?*

Metin (sein Vater): In Deutschland. Almaja. Jetzt komm in die Küche und hilf mir. Ich muss zur Arbeit. Jabla.

Metin (am Herd): Verdammt! Jetzt habe ich mich verbrannt. Wieso soll ich es eigentlich alleine machen?!

Cem (wendet sich an Doris, die neue Mama): O-o. Er setzt immer gerade eben seine Beziehung aufs Spiel. (+> Koch du, sonst verlässt er dich!)

(Türkisch für Anfänger Staffel 1, Folge 2, 14:13 – 14:30)

Другий тип імпліцитного МА застереження, коли імпліцитно виражено асертивний складник, представлено в наступному дискурсивному фрагменті, де експлікація асертивного складника є надлишковою, оскільки інформація про можливі негативні наслідки вже відома адресатові. Мати проводить маленького сина Еміля до тітки. Для хлопця це перша самотійна подорож потягом. Мати передає сином гроші для тітки, але застерігає його, щоб він нікому не розповідав в купе, що в нього є гроші. Це – директивний складник МА застереження. Асертивний же складник є зрозумілим без експлікації: гроші можуть викрасти:

3) *Sie legte die drei Scheine in den seitlich aufgeschnittenen Briefumschlag, knickte ihn in der Mitte um und gab ihn Emil.*

Der besann sich erst eine Weile. Dann schob er ihn in die rechte innere Tasche, tief hinunter, klopfte sich, zur Beruhigung, noch einmal von außen auf die blaue Jacke und sagte überzeugt: „So, da klettert es nicht heraus.“

„Und erzähle keinem Menschen im Coupé, dass du so viel Geld hast!“ (+> Dein Geld kann gestohlen werden!)

„Aber Muttchen!“ Emil war geradezu beleidigt. Ihm so eine Dummheit zuzutrauen! (E. Kästner, „Emil und die Detektive“. S. 33–34)

Третій тип імпліцитного МА застереження, коли імпліцитно вираженими є обидва складники, має два різновиди залежно від того, яким структурним типом речення він виражений – розповідним чи питальним.

У наступному дискурсивному фрагменті мовець (товариш Чема) застерігає його від банкрутства нового бізнесу. Ціни Чема, на думку товариша, занадто високі. Він побачив здивовані очі потенційного покупця, що побачив ціну, та припустив, що покупець піде купувати в інше місце, перш ніж він звикне до цін Чема. МА застереження виражено роз-

повідним складнопідрядним реченням зі сполучником *bevor*, асертивний і директивний складник застереження перебувають у імплікатурі:

4) *Cem hat ein Geschäft, wo er Küchengeräte verkauft. Es geht dem Geschäft nicht besonders gut, weil die Preise zu hoch sind. Ein Freund kam zu Cem ins Geschäft zu Besuch. In dieser Zeit war eine potenzielle chinesische Käuferin im Geschäft. Nachdem sie sich das Gerät angesehen und sogar ausprobiert hatte, ging sie weg, ohne das Gerät gekauft zu haben.*

Cem (wütend): Ausländer können sich an die Preise nicht gewöhnen.

Freund: Bevor sie sich an deine Preise gewöhnt, geht sie lieber woanders einkaufen. (+> Deine Preise sind zu hoch. +> Mach die Preise niedriger.)

(Türkisch für Anfänger Staffel 1, Folge 3, 36:20 – 36:37)

Наступний дискурсивний фрагмент ілюструє імпліцитний МА застереження, виражений висловленням питальної структури. Імпліцитними є обидва складники – директивний і асертивний. Христина випадково дізналась, що вона виховується не рідними батьками. Вона знайшла своїх біологічних батьків. Христина сподобалася рідному батьку, він починає турбуватися про неї. Побачивши її з хлопцем, старшим за неї, він вирішив її застерігти від можливих негативних наслідків. Оскільки батько не має впливу на доньку, своє застереження він виражає питанням, чи не рано їй заводити подібні стосунки.

5) *Christine erfuhr, dass sie adoptiert worden war und beschloss, ihre leiblichen Eltern zu finden und kennenzulernen. Sie fuhr nach Kiel, wo sie einen Jungen namens Kay kennenlernte. Sie wurden Freunde. Christine ist es gelungen, die Adresse ihrer Eltern zu finden, sie wurde aber von ihrem Vater gar nicht freundlich empfangen. Er schickte sie weg. Kay schlägt vor, noch einmal hinzufahren und zu versuchen, zusammen mit dem Vater zu sprechen. Das zweite Mal war der Mann etwas freundlicher. Er lud sie herein. Nachdem er ihre Fragen beantwortet hatte, wurde Christine viel klar. Kay wollte sich schon verabschieden.*

„Dann werden wir jetzt wieder gehen Danke, daß Sie ihr alles gesagt haben.“

„Und wer bist du? Ihr Freund? Bist du nicht ein bißchen jung dafür, Christine?“ (+> Du sollst vorsichtig mit ihm sein, er kann dich beleidigen)

Sie sah ihn verblüfft an, dann stahl sich ein winziges Lächeln in ihr Gesicht.

„Meinst du nicht, daß das meine Sache ist? Du verstehst doch nichts von jungen Damen.“

Ihr Vater lachte laut. (A. Mansdorf, „Flugzeuge im Bauch“, S. 56)

4. Висновки

Проведений аналіз дає підставу зробити висновок, що імпліцитний МА застереження має три типи вираження: 1) асертивний складник виражено експліцитно, директивний складник – імпліцитно, 2) директивний складник виражено експліцитно, асертивний складник – імпліцитно, 3) імпліцитно виражено обидва складники. Третій тип має два різновиди залежно від того, яким структурним типом речення він виражений – розповідним чи питальним.

Перспективи дослідження полягають у встановленні стратегічного потенціалу МА застереження в німецькомовному діалогічному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 342 с.
2. Безугла Л.Р. Когнітивно-прагматичні характеристики імпліцитних смислів у німецькомовному дискурсі: дис. ... доктора філол. наук. Харків, 2008. 570 с.
3. Безугла Л.Р. Риторичні запитання як імпліцитні мовленнєві акти. *Вісник Харків. нац. ун-ту. ім. В.Н. Каразіна*. 2009. № 866. С. 58–62.
4. Безугла Л.Р., Крупкіна Т.В. Застереження як гібридний мовленнєвий акт. *Наукові праці Кам'янець-Подільського нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Філологічні науки*. 2012. Вип. 29. С. 35–38.
5. Безуглая Л.Р. Терминосистема імпліцитності в лінгвістическ. *Вісник Харків. нац. ун-ту. ім. В.Н. Каразіна*. 2016. № 83. С. 6–16.
6. Бондарко А.В. Експліцитність / імпліцитність в общій системі категоризації семантики. *Семантико-дискурсивні дослідження мови: експліцитність / імпліцитність вираження смислів*: матеріали міжнарод. науч. конф. Калінінград, 2006. С. 22–33.
7. Ваврінчик Р.Я. Експліцитні та імпліцитні перформативні мовленнєві акти. Ужгород : Ужгородський нац. ун-т, 2014. Вип. 5. С. 220–225.
8. Дейк Т.А. ван. Вопросы прагматики текста. Новое в зарубежной лингвистике. Москва : Прогресс, 1978. Вып. 8. С. 259–336.
9. Карабан В.И. Сложные речевые единицы : Прагматика английских асиндетических полипредикативных образований. Київ : Вища школа, 1989. 131 с.
10. Конрад Р. Вопросительные предложения как косвенные речевые акты. Новое в зарубежной лингвистике. Москва : Прогресс, 1985. Вып. 16. С. 349–383.
11. Матюшенко О.Ю. Прагматичні аспекти декодування імпліцитної інформації у руслі когнітивних вчень. *Вісник Сумського держ. ун-ту. Сер. Філол. науки*. 2007. Т. 2, № 1. С. 34–39.
12. Никитин М.В. Курс лингвистической семантики. Санкт-Петербург : Научный центр проблем диалога, 1996. 760 с.
13. Оганезова Т.С. Проблема отграничения имплицитности от смежных понятий и явлений. *Гуманитарные исследования*. 2011. № 2 (38). С. 75–84.
14. Солощук Л.В., Устименко С.Є. Імпліцитно-прагматичні значення респонсивних реплік у сучасному англійському побутовому дискурсі. *Вісник Харків. нац. ун-ту. ім. В. Н. Каразіна*. 2015. Вип. 1155. С. 58–63.
15. Федосеева А.В. Имплицитная модальность высказывания в коммуникативно-прагматическом аспекте: дис. .... канд. филол. наук. Белгород, 2005. 209 с.
16. Carston R. The explicit/implicit distinction in pragmatics and the limits of explicit communication. *International Review of Pragmatics* 1 (1), 2009. P. 35–62.
17. Cooren F., Sanders R.E. Implicatures: a schematic approach. *Journal of Pragmatics*. 2002. Vol. 34. P. 1045–1067.
18. Grice H. P. *Logic and Conversation // Syntax and Semantics*. Vol. 3: Speech Acts. New York: Academic Press, 1975. P. 42–58.

REFERENCES:

1. Batsevych F. S. *Osnovy komunikativnoyi linhvistyky* [Basics of communicative linguistics]. Kyiv: Akademiia, 2004. 342 p.
2. Bezugla L.R. Kognityvno-pragmatychni kharakterystyky implitsytnykh smysliv u nimeczkomovnomu dyskursi: dys. ... doktora filol. nauk [Cognitive-pragmatic characteristics of implicit meanings in the German-speaking discourse. Dr. philol. sci. diss.]. Kharkiv, 2008. 570 p.
3. Bezuhla L. R. (2009). Rytorychni zapytannya yak implitsytni movlennyevi akty [Rhetoric questions as implicit speech acts]. *Visnyk Kharkiv. nats. un-tu. im. V. N. Karazina*. № 866. P. 58–62 (in Ukrainian).
4. Bezuhla L.R., Krupkina T.V. (2012) Zasterezhennya yak hibrydnyy movlennyevyy akt [Warning as a hybrid speech act]. *Naukovi pratsi Kam'yanets'-Podil's'koho natsional'noho universytetu imeni Ivana Ohiyenka. Filolohichni nauky*. No. 29. P. 35–38 (in Ukrainian).
5. Bezuglaya L.R. (2016) Terminosistema implitsitnosti v lingvistike [Systems of implicit terms in linguistics] *Visnyk Kharkiv. nats. un-tu. im. V. N. Karazina*. № 83. P. 6–16 (in Russian).
6. Bondarko A.V. Eksplitsitnost'/implitsitnost' v obshchey sisteme kategorizatsii semantiki [Explicit/implicitity in the general system of semantic categorization]. *Semantiko-diskursivnyye issledovaniya yazyka: zksplitsitnost' / implitsitnost' vyrazheniya smyslov: materialy mezhd. nach. konf. Kaliningrad* [Semantic-discursive studies of the language: the exclusivity / implicitness of the expression of meanings: materials of the international. scientific conf. Kaliningrad], 2006. P. 22–33.
7. Vavrinchuk R.Y. Eksplitsytni ta implitsytni performatyvni movlennyevi akty [Explicit and implicit performative speech acts]. Uzhhorod: Uzhhorods'kyy nats. un-t, 2014. Vyp. 5. P. 220–225 (in Ukrainian).
8. Dejk T.A. van. (1978). Voprosy pragmatiki teksta [Text pragmatic issues]. *Novoe v zarubezhnoj lingvistike*. Moscow : Progress. Vyp. 8. P. 259–336 (in Russian).
9. Karaban V.I. (1989) *Slozhnyye rechevyeyedynitsy: Pragmatika angliyskikh asindeticheskikh polipredikativnykh obrazovaniy* [Complicated speech units: Pragmatics of English asindetic polipredicative formations]. Kiev : Vishcha shkola. 131 p. (in Russian).

10. Konrad R. (1985). Voprositelnye predlozheniya kak kosvennye rechevye akty [Interrogative sentences as indirect speech acts]. *Novoe v zarubezhnoy lingvistike*. Moscow : Progress, iss. 16, pp. 349–383 (in Russian).
11. Matyushenko O.Y. (2007). Prahmatychni aspekty dekoduvannya implitsytnoyi informatsiyi u rusli kohnityvnykh vchen' [Pragmatic aspects of implicit information decodation in cognitive studies] *Visnyk Sums'koho derzh. un-tu. Ser. Filol. nauky*. 2007. T. 2, No 1. P. 34–39 (in Ukrainian).
12. Nikitin M.V. Kurs lingvisticheskoy semantiki [Linguistic semantics course]. SPb: Nauchnyy tsentr problem dialoga, 1996. 760 p. (in Russian).
13. Oganezova T.S. (2011). Problema otgranicheniya implitsitnosti ot smezhnykh ponyatiy i yavleniy [Implicitity limitation problem of related concepts and phenomena]. *Gumanitarnyye issledovaniya*. № 2 (38). P. 75–84 (in Russian).
14. Soloshchuk L.V., Ustyenko S.Y. (2015) Implitsytno-prahmatychni znachennya responsyvnykh replik u suchasnomu anhlomovnomu pobutovomu diskursi [Implicit-pragmatical meanings of responsive cues in the modern English everyday discourse] *Visnyk Kharkiv. nats. un-tu. im. V. N. Karazina*. Vyp. 1155. P. 58–63 (in Ukrainian).
15. Fedoseyeva A.V. (2005) Implitsitnaya modal'nost' vyskazyvaniya v kommunikativno-pragmaticheskom aspekte [Implicit utterance modality in communicative-pragmatic aspect]: dis .... kand. filol. Nauk]. Belgorod. 209 p. (in Russian).
16. Carston R. (2009) The explicit / implicit distinction in pragmatics and the limits of explicit communication. *International Review of Pragmatics* 1 (1), 2009. P. 35–62.
17. Cooren F., Sanders R.E. Implicatures: a schematic approach. *Journal of Pragmatics*. 2002. Vol. 34. P. 1045–1067.
18. Grice H.P. Logic and Conversation. Syntax and Semantics. Vol. 3: Speech Acts. New York: Academic Press, 1975. P. 42–58.

УДК 811.111'42'22

DOI 10.32999/ksu2663-3426/2019-1-10

РЕАКЦІЇ НА МОВЛЕННЄВИЙ АКТ ПОГРОЗИ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Пономаренко Олена Олександрівна,
аспірант кафедри німецької філології та перекладу
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
elena14.ponomarenko@gmail.com
orcid.org/0000-0003-1661-2151

Метою статті є встановлення типів реакцій на мовленнєвий акт погрози в сучасному англomовному діалогічному дискурсі, зокрема, на його комісивний і директивний складники. Об'єктом дослідження є мовленнєві акти погрози, реалізовані в сучасному англomовному діалогічному дискурсі, які вивчаються стосовно перлокутивного ефекту, що відображається в реакціях на них.

Методами дослідження є дискурсивний аналіз, контекстно-ситуативний та прагмалінгвістичний метод, метод аналізу невербальних компонентів комунікації, кількісні підрахунки, метод суцільної вибірки.

Результатами дослідження є твердження, що погроза розглядається як гібридний іллокутивний тип, який суміщає в собі рівноправні інгерентні складники – директив і комісив. Директивний складник становить вимогу здійснити певну дію, висловлювану мовцем адресатові, а комісивний складник є зобов'язанням мовця виконати певну дію проти інтересів адресата в майбутньому в разі невиконання вимоги. Гібридність мовленнєвого акту погрози в англomовному діалогічному дискурсі визначає специфіку реакцій на нього. За критерієм засобу вираження ці реакції поділяються на невербальні та вербальні, за критерієм компонента погрози – на реакції на комісивний і реакції на директивний компонент погрози. Питома вага вербальних і невербальних реакцій перебуває в рівновазі, проте переважають реакції на директивний компонент погрози. Вербальні реакції на мовленнєвий акт погрози за критерієм відображення його умов успішності демонструють такі типи: 1) реакції на підготовчу умову; 2) реакції на пропозицію (експліцитну чи імпліцитну); 3) реакції на умову щирості; 4) реакції на перлокуцію; 5) реакції на іллокуцію.

Як **висновок** можна зазначити, що найчастотнішими є реакції на підготовчу умову мовленнєвого акту погрози.

Ключові слова: вербальні реакції, гібридний мовленнєвий акт, директив, комісив, погроза, невербальні реакції.